

Земельне право

УДК 34/349.4/ 41

Гавловська Аліна Олександрівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідуючого кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності
Херсонський державний університет*

Havlovska Alina

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of National, International Law and Law Enforcement*

Kherson State University

ORCID: 0000-0002-7973-7560

Малгожата Евеліна Шиманська

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри сільськогосподарського права та землеустрою
на факультеті права та адміністрації
Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні*

Malgorzata Ewelina Szymanska

*Doctor of Laws, Assistant Professor at the Department of
Agricultural Law and Land Management at the Faculty of Law and Administration*

Maria Curie-Sklodowska University

ORCID: 0000-0001-5976-496X

Дегтяренко Марія Андріївна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри сільськогосподарського права та землеустрою на
факультеті права та адміністрації
Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні*

Dehtiarenko Mariia

*PhD in Law, Assistant Professor of the Department of
Agricultural Law and Land Management at the Faculty of Law and Administration
Maria Curie-Sklodowska University
ORCID: 0000-0001-6291-9803*

**ЗЕМЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА: ЗАГАЛЬНА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА
ХАРАКТЕРИСТИКА
LAND AS AN OBJECT OF LAW: GENERAL THEORETICAL AND
LEGAL CHARACTERISTICS**

***Анотація.** У статті розкрито актуальність теми дослідження з урахуванням таких чинників, які впливають на механізм правового регулювання земельних відносин, як склад українських земель, повномасштабне вторгнення РФ на територію України, впливу об'єкту земельних відносин на їх виникнення. Підкреслимо, що повномасштабне вторгнення РФ на територію України в т.ч. негативно позначилося і на врегулювання земельних відносин в цілому та правовому режимі окремих категорій земель (зокрема, тимчасово окупованих територій, земель забруднених хімічними речовинами від вибухів, нафтопродуктами, нерозірваними боєприпасами та мінами та ін.), що в свою чергу теж потребує ґрунтовних наукових досліджень земельних правовідносин та окремих їх елементів, зокрема і об'єкту земельних відносин.*

Дослідження загальної теоретично-правової характеристики землі як об'єкту права ґрунтується на філософських та загально-правових підходах до розуміння поняття «об'єкт», «об'єкт права» та «об'єкт правовідносин», теорія правових шкіль, правових традиціях земельного права, нормативно-правових підходах окремих країн пострадянського простору. Підкреслено, що земля відноситься до категорії «загальний

об'єкт земельних правовідносин» в незалежності від її цільового призначення, категорії і форми власності.

Обґрунтовано, що земля – це компонент та продукт природи; майно з особливим правовим статусом; універсальний, складний, цінний, нерухомий та обмежений у просторі об'єкт виробництва; базовий простір функціонування держави та життя людей. Земля виступає елементом екологічної, соціальної та економічної складової суспільних відносин. Саме такі специфічні риси землі як об'єкту правовідносин визначають спеціальний режим його правового регулювання. Підкреслено, що земля як об'єкт правовідносин часто розглядається як складне правове явище, що включає і такі елементи, як «земельна ділянка» та «індивідуально визначена земельна частка (пай)». Земельна законодавча практика відрізняється поділом землі на окремі категорії в залежності від характерних особливостей та властивостей кожної категорії. Такий поділ земель на категорії в залежності від геологічно-кліматичних умов відмічається в законодавстві ряду країн (наприклад, України, Узбекистану, Грузії та ін.) та формує спеціальні правові режими щодо кожної категорії.

Зауважено, що перспективами подальших розвідок у даному напрямку є наступні аспекти: визначення правового статусу земель, які знаходяться під тимчасовою окупацією РФ; зміна категорії земель у зв'язку із забрудненням хімічними речовинами від вибухів, нафтопродуктами, нерозірваними боєприпасами та замінуванням земель; притягнення РФ та її представників до відповідальності за екозлочини та відшкодування матеріальних збитків завданих довкіллю, власникам земельних ділянок; формування та реалізація програм відновлення ґрунтів тощо.

Ключові слова: *об'єкт права, земля, земельна ділянка.*

Summary. *The article reveals the relevance of the research topic, taking into account such factors that affect the mechanism of legal regulation of land relations, such as the composition of Ukrainian lands, the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the influence of the object of land relations on their occurrence. We emphasize that the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, including had a negative impact on the regulation of land relations in general and the legal regime of certain categories of land (in particular, temporarily occupied territories, land contaminated by chemical substances from explosions, oil products, unexploded ammunition and mines, etc.), which in turn also requires thorough scientific research of land legal relations and their separate elements, in particular the object of land relations.*

The study of the general theoretical and legal characteristics of land as an object of law is based on philosophical and general legal approaches to understanding the concepts of "object", "object of law" and "object of legal relations", the theory of legal schools, legal traditions of land law, normative and legal approaches of individual countries of the post-Soviet space. It is emphasized that the land belongs to the category of "general object of land relations" regardless of its purpose, category and form of ownership.

It is substantiated that land is a component and product of nature; property with a special legal status; universal, complex, valuable, immovable and space-limited object of production; the basic space for the functioning of the state and people's lives. Land acts as an element of ecological, social and economic component of social relations. Such specific features of land as an object of legal relations determine a special regime of its legal regulation. It is emphasized that land as an object of legal relations is often considered as a complex legal phenomenon, which includes such elements as "land plot" and "individually determined land share (share)". Land legislative practice is distinguished by the division of land into separate categories depending on the

characteristic features and properties of each category. This division of land into categories depending on geological and climatic conditions is noted in the legislation of a number of countries (for example, Ukraine, Uzbekistan, Georgia, etc.) and forms special legal regimes for each category.

It was noted that the prospects for further exploration in this direction are the following aspects: determination of the legal status of the lands that are under the temporary occupation of the Russian Federation; change of land category due to contamination by chemical substances from explosions, oil products, unexploded ordnance and land mining; holding the Russian Federation and its representatives accountable for ecocrimes and compensating material damages caused to the environment and land owners; formation and implementation of soil restoration programs, etc.

Key words: *object of law, land, land plot.*

Постановка проблеми. Україна, як одна з найбільших країн Європи, має територію 603 700 км² 53,9% якої становлять «розорані землі», що за даними Продовольчої і сільськогосподарської організації FAO найвищий відсоток у світі. Для порівняння у США даний показник складає 17,5%, Польщі – 36,5%, Німеччині – 34,1 % від загальної кількості земель держави. Інші категорії земель (наприклад, площа земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення складає 2 757,4 га, тобто 4,57% від загальної території України) теж складають значний відсоток та потребую досконалішого механізму правового регулювання.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України в т.ч. негативно позначилося і на врегулювання земельних відносин в цілому та правовому режимі окремих категорій земель (зокрема, тимчасово окупованих територій, земель забруднених хімічними речовинами від вибухів, нафтопродуктами, нерозірваними боєприпасами та мінами та ін.),

що в свою чергу теж потребує ґрунтовних наукових досліджень земельних правовідносин та окремих їх елементів, зокрема і об'єкту земельних відносин.

Об'єкт земельних відносин – це складовий елемент структури земельних правовідносин, який має принципове значення оскільки наявність даного об'єкту права викликає необхідність виникнення самих земельних відносин. Теорія земельного права обґрунтовую наступну тезу «земля – це загальний об'єкт права, а земельна ділянка – спеціальний об'єкт права».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу написання даної статті покладено наукові розробки таких учених як: Л.М. Жирнова, О.Л. Зайцев, П.Ф. Кулинич, К.І. Кучерук, К.П. Пейчев, А.І. Ріпенко, В.Д. Сидор Р.В. Триполиць та інших. На сьогодні кількість публікацій з означеної проблематики є досить обмеженою, оскільки тема потребує подальшого комплексного дослідження з урахуванням стану відповідають сучасному етапу розвитку земельного законодавства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження нормативно-правових засад та теоретичних досліджень які визначають зміст та ознаки поняття «земля» та відповідають сучасному етапу розвитку земельного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз співвідношення поняття «об'єкт права» та «об'єкт правовідносин» дозволяє зробити висновок, що об'єкт права – це абстрактне поняття, а об'єкт правовідносин – конкретне поняття одного з елементів правовідносин. Дані поняття співвідносяться як частина та ціле, що схематично можна відобразити наступним чином (Рис. 1).

Рис. 1. Співвідношення понять «об'єкт права» та «об'єкт правовідносин»

В правовій науці науковцями та різноманітними науковими школами сформовано ряд визначень поняття «об'єкт права» та «об'єкт правовідносин». Наприклад:

- «об'єкт права – матеріальні й нематеріальні блага, стосовно яких виникають правовідносини» (Ю. С. Шемшученко) [19];
- «об'єкт правовідносин у теорії права розглядається як матеріальні, духовні й інші блага, із приводу яких суб'єкти права вступають у правовідносини й здійснюють свої суб'єктивні права й обов'язки» (Л. Діденко) [1];
- «об'єкт правовідносин – це обов'язковий самостійний елемент правовідносин, що забезпечує зв'язок між учасниками суспільних відносин, предмет матеріального світу, продукт духовної творчості, особисте немайнове благо або поведінка учасників відносин, з приводу якого вони вступають в правовий зв'язок один з одним» (І.І. Поляков) [3, с. 117].

Аналізуючи зазначені визначення поняття «об'єкт правовідносин» ми можемо зробити висновок, що в теорії права існує декілька підходів до розуміння об'єкту права та правових відносин, самі визначення об'єкту не містять його ознак, що ускладнює єдине розуміння даного поняття та особливості його «взаємовідносин» з іншими елементами правовідносин.

Земля – це «загальний об'єкт земельних правовідносин» в незалежності від її цільового призначення, категорії і форми власності. Так, Р.В. Триполиць зауважує, що значення землі полягає у тому, що «земля була й залишається головним джерелом задоволення та першорядних потреб людини, вона є найважливішою ланкою всіх виробничих процесів і тому має велике значення в житті людей» [18, с. 236].

Окремі Земельні кодекси пострадянських країн визначають наступний статус землі, як об'єкту правовідносин:

1) «земля Республіки Казахстан належить народу Казахстану. Від імені народу Казахстану право власності здійснює держава. При цьому здійснення права власності державою реалізується через режим державної власності на користь народу Казахстану.» (ст. 1 Земельного кодексу республіки Казахстан) [6];

2) «земля – це життєвоважливий простір, засіб сільськогосподарського виробництва і місце розміщення усіх об'єктів діяльності людини» (ст. 5 Земельного кодексу Республіки Молдова) [7];

3) «земля є основним національним багатством, яке знаходиться під особливою охороною держави» (ст. 1 Земельного кодексу України) [9].

Дослідження вищезазначеного нормативно-правового закріплення розуміння поняття «земля» та інших норм земельного законодавства різних країн дозволяє зробити висновок про те, що земля у відповідних нормативно-правових актах розуміється як елемент:

- екологічної складової суспільних відносин (життєвий простір, основа життя людини);
- соціальної складової суспільних відносин (національне багатство держави);
- економічної складової суспільних відносин (засіб сільськогосподарського виробництва).

В науковій теорії триває дискусія щодо співвідношення землі як об'єкту права власності та об'єкту земельних правовідносин, що знайшло своє відображення і у відповідних нормативно-правових актах.

Слід зауважити, що земля як об'єкт правовідносин часто розглядається як складне правове явище, що включає і такі елементи, як «земельна ділянка» та «індивідуально визначена земельна частка (пай)». Дана теза знайшла своє відображення у відповідних нормативно-правових актах та відповідних наукових доробках. Зокрема у п.3 ст. 2 Земельного кодексу України відмічено, що «об'єктами земельних відносин є землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї)» [9].

На думку П.Ф. Кулиничка «земля як об'єкт права власності в широкому розумінні, включає в себе землю та надра, розташовані на земельній ділянці водні лісові та інші природні ресурси» [11, с. 215]. Л.М. Жирнова обґрунтовує наступні тези «об'єктом права власності на землю виступає частина земної поверхні, відділена від інших природних ресурсів, які можуть бути розташовані на ній (зокрема, водні об'єкти, ліси та інші насадження)» [2, с.431].

Проте, останнім часом відслідковується тенденція щодо звуження поняття «земля як об'єкт права», оскільки дане поняття не включає в себе «віддалених від землі природних ресурсів» (тобто, земля включає тільки ті природні ресурси, які можливі для доступу власника землі та не відносяться до т.з. «стратегічних ресурсів» таких як наприклад уранова руда) [2, с. 432].

Досліджуючи поняття «земля як об'єкт правовідносин» можна визначити наступне: земля – це компонент та продукт природи; майно з особливим правовим статусом; універсальний, складний, цінний, нерухомий та обмежений у просторі об'єкт виробництва; базовий простір функціонування держави та життя людей. Саме такі специфічні риси землі

як об'єкту правовідносин визначають спеціальний режим його правового регулювання.

1. Поділ землі як об'єкту правовідносин на категорії та встановлення спеціального правового режиму в залежності від категорії.

Земельна законодавча практика відрізняється поділом землі на окремі категорії в залежності від характерних особливостей та властивостей кожної категорії.

Наприклад, ст.1 Земельного кодексу Казахстану закріплює наступні категорії земель в залежності від їх цільового призначення:

- землі населених пунктів;
- землі сільського господарського призначення;
- землі спеціального режиму охорони (природні заповідники, історично-культурні та рекреаційні землі);
- землі не сільськогосподарського призначення (землі оборони, національної безпеки, транспорту, електрокомунікацій, промисловості, зв'язку тощо);
- землі лісного та водного фонду;
- землі запасу [6].

В окремих країнах визначають «нетипові» категорії земель за цільовим призначенням, наприклад землі з родовищами корисних копалин (Киргизька Республіка) [5].

Такий поділ земель на категорії в залежності від геологічно-кліматичних умов відмічається в законодавстві ряду країн (наприклад, України, Узбекистану, Грузії та ін.) та формує спеціальні правові режими щодо кожної категорії. Наприклад, відповідно до українського законодавства існує спеціальний режим земель сільськогосподарського призначення у вигляді т.з. «мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення» у відповідності до якого до 01.01.2024 р. діє ряд обмежень в даній сфері. Зокрема, кількість земель

сільськогосподарського призначення у приватній власності громадянина України не повинна перевищувати 100 га; забороняється перехід у власність юридичних осіб (окрім банків в межах застави) земельних часток (паїв) приватної форми власності тощо [20].

Серед недоліків поділу землі як об'єкту правовідносин на категорії та встановлення спеціального правового режиму в залежності від категорії відмічають «поділ категорій на підкатегорії», що значно ускладнює ефективність їх правового регулювання. Наприклад, ст. 44 Земельного кодексу України закріплює наступний склад земель природно-заповідного фонду: національні природні парки, природні заповідники, регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи, зоологічні та дендрологічні парки, ботанічні сади та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва [9]. З положення даної норми зрозуміло, що до «земель природно-заповідного фонду», окрім природних територій, включаються природні та штучностворені об'єкти, що в свою чергу значно розширює розуміння поняття «земля як об'єкт правовідносин», оскільки до даної категорії включається також і пов'язанні із землею об'єкти.

Правову невизначеність має також положення українського земельного законодавства щодо права власника чи користувача самостійно визначати види використання земельної ділянки в межах її категорії за цільовим призначенням (окрім земель оборони і земель сільськогосподарського призначення) та встановлених вимог законодавства. Оскільки, на нашу думку, відсутність чіткої нормативно-правової регламентації даного права може призводити до двоякого трактування його розуміння та зловживання правом з боку власника землі чи користувача. Наприклад, використання такої категорії земель, як «землі сільськогосподарського призначення» буде залежати від виду угідь, оскільки земельна ділянка може бути віднесена до пасовищ, ріллі чи

багаторічних насаджень. Зокрема, земельну ділянку віднесено до ріллі можна використовувати для засівання та вирощування сільськогосподарської продукції з додержанням правила сівозміни [20].

II. «Земельна ділянка» складова категорії «земля як об'єкт правовідносин»

Земельна ділянка – це частина поверхні землі, яка має ознаки індивідуалізації.

Земельне законодавство різних пострадянських країн закріплює наступне розуміння поняття «земельна ділянка» та перелік її ознак індивідуалізації:

- земельна ділянка – це частина земної поверхні з відображенням в державному земельному кадастрі і документах державної реєстрації прав на землю межами, розмірами, географічним положенням, правовим статусом, режимом, призначенням і іншими показниками (ст.4 Земельного кодексу Азербайджанської Республіки) [4];
- земельна ділянка – це площа землі в замкнутих межах (ст.1 Земельного кодексу Киргизької Республіки) [5];
- земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами (Земельний кодекс України) [9].

Серед наукових підходів поняття «земельна ділянка» у теорії земельного права можна виділити наступні:

- «земельна ділянка як об'єкт земельних правовідносин являє собою частину земної поверхні, яка відмежована від решти земної поверхні визначеними у встановленому порядку межами ... а також встановленими щодо неї права і обов'язками» (П.Ф. Кулинич) [11, с. 218];

- «земельна ділянка – це аналітична проекція «реального» простору з його рельєфом і ухилами на двомірні плани» (А.І. Ріпенко) [16, с. 828];
- «частина земної поверхні з установленими межами, площею, певним місцем розташування, з відповідним правовим режимом, яка належить конкретному суб'єктові на праві власності» (К.П. Пейчев) [14, с. 7].

Отже, засобами індивідуалізація земельної ділянки можуть виступати номер у державному земельному кадастрі, розмір земельної ділянки, її географічне положення, категорія за цільовим призначенням, правовий режим використання, межі, визначенні щодо неї права, родючість ґрунту, ерозійні процеси. Також, засобами індивідуалізації земельної ділянки можуть виступати об'єкти, які на ній розташовані. Наприклад, загальнопоширені корисні копалини, багаторічні насадження, водні об'єкти, ґрунтовий шар, об'єкти будівництва тощо.

На думку В.Д. Сидора усі ознаки земельної ділянки можна поділити на такі групи:

- 1) основні ознаки земельної ділянки (площа, межі, географічне розташування);
- 2) додаткові ознаки земельної діяльності (цільове призначення, кадастровий номер, права та обтяження встановлені на земельну ділянку, якісні характеристики земельної ділянки, об'єкти, що розташовані на ній тощо) [17, с. 100].

Важливим для дослідження землі як об'єкту в земельних відносинах є співвідношення поняття «земля» і «земельна ділянка», які в теорії земельного права співвідносяться як ціле (земля) та частина (земельна ділянка). Також, поняття «земля» використовується в нормах по охороні земельних відносин (наприклад, «земля як життєво важливий простір, засіб сільськогосподарського виробництва і місце розміщення усіх об'єктів

діяльності людини охороняється державою» - ст. 5 Земельного кодексу Республіки Молдови [7]). А термін «земельна ділянка» використовується в договірних відносинах (наприклад, «договір оренди земельної ділянки укладається між головою сільськогосподарського кооперативу (ширката), керівником іншого сільськогосподарського підприємства, установи, організації і хокимом району» - ст. 49 Земельного кодексу Республіки Узбекистан [8]). Отже, як зауважує К.І. Кучерук «предметом договору купівлі-продажу виступає не земля в абстрактному розумінні, а земельна ділянка (чи її частина), відмежована від інших ділянок, яка має вказівки на конкретний розмір та місцезнаходження» [12, с. 9].

Висновки. Земля як об'єкт права – це матеріальний об'єкт з приводу якого виникають правовідносини. Останнім часом відслідковується тенденція щодо звуження поняття «земля як об'єкт права», оскільки дане поняття не включає в себе «віддалених від землі природних ресурсів» (тобто, земля включає тільки ті природні ресурси, які можливі для доступу власника землі та не відносяться до т.з. «стратегічних ресурсів» таких як наприклад уранова руда).

Земля відноситься до категорії «загальний об'єкт земельних правовідносин» в незалежності від її цільового призначення, категорії і форми власності. Земля як об'єкт правовідносин – це компонент та продукт природи; майно з особливим правовим статусом; універсальний, складний, цінний, нерухомий та обмежений у просторі об'єкт виробництва; базовий простір функціонування держави та життя людей. Земля у відповідних нормативно-правових актах розуміється як елемент: екологічної складової суспільних відносин (життєвий простір, основа життя людини); соціальної складової суспільних відносин (національне багатство держави); економічної складової суспільних відносин (засіб сільськогосподарського виробництва). Земля як об'єкт правовідносин часто розглядається як складне правове явище, що включає і такі елементи,

як «земельна ділянка» та «індивідуально визначена земельна частка (пай)». Саме такі специфічні риси землі як об'єкту правовідносин визначають спеціальний режим його правового регулювання.

Земельна законодавча практика відрізняється поділом землі на окремі категорії в залежності від характерних особливостей та властивостей кожної категорії. Такий поділ земель на категорії в залежності від геологічно-кліматичних умов відмічається в законодавстві ряду країн (наприклад, України, Узбекистану, Грузії та ін.) та формує спеціальні правові режими щодо кожної категорії.

Земельна ділянка – це частина поверхні землі, яка має ознаки індивідуалізації. засобами індивідуалізації земельної ділянки можуть виступати номер у державному земельному кадастрі, розмір земельної ділянки, її географічне положення, категорія за цільовим призначенням, правовий режим використання, межі, визначенні щодо неї права, родючість ґрунту, ерозійні процеси, об'єкти, які на ній розташовані. В теорії земельного права співвідносяться як ціле (земля) та частина (земельна ділянка).

На нашу думку серед перспективи подальших розвідок у даному напрямку є наступні аспекти:

- визначення правового статусу земель, які знаходяться під тимчасовою окупацією РФ;
- зміна категорії земель у зв'язку із забрудненням хімічними речовинами від вибухів, нафтопродуктами, нерозірваними боєприпасами та замінуванням земель;
- притягнення РФ та її представників до відповідальності за екозлочини та відшкодування матеріальних збитків завданих довкіллю, власникам земельних ділянок;
- формування та реалізація програм відновлення ґрунтів тощо.

Література

1. Діденко Л. В. Об'єкт правовідносин як основа існування об'єкту цивільних процесуальних правовідносин. *Правове життя сучасної України*: у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 526–529. ISBN 978-966-916-813-9 (т. 2)
2. Жирнова Л.М. Правова характеристика об'єктів права власності на землю. *Еволюція наукової думки в контексті європейського вибору України* : матеріали Науково-практичної конференції (Київ, 21 жовтня 2015 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». К. : Університет економіки та права «КРОК», 2015. С.431-433.
3. Зайцев О.Л. Право наследования земли в Украине : Автореф. дис...канд. юр. наук : 12.00.03. МВС України. Университет внутренних дел. Харьков, 2000. 18 с.
4. Земельний кодекс Азербайджанської Республіки від 16.07.1996 № 695-IQ. URL: <http://eco.gov.az/az/435-azerbaycan-respublikasinin-torpaq-mecellesi>. (дата звернення 25.12.2022)
5. Земельний кодекс Киргизької Республіки від 02.06.1999 № 46. URL: http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241294. (дата звернення 12.12.2022)
6. Земельний кодекс республіки Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30958904 (дата звернення 26.12.2022)
7. Земельний кодекс Республіки Молдова від 25.12.91 № 828-XII. URL: <http://www.law-moldova.com/laws/> (дата звернення 01.12.2022)
8. Земельний кодекс Республіки Узбекистан від 30.04.1998 № 598-I. URL: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=149947 (дата звернення 05.12.2022)

9. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>. (дата звернення 01.12.2022)
10. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. В. І. Семчика. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 676 с.
11. Кулинич П.Ф. Земельна ділянка як об'єкт правових відносин: поняття, ознаки, види. Часопис Київського університету права. 2010. № 3. С. 215-219.
12. Кучерук К.І. Договір купівлі-продажу земельної ділянки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та юр. наук : 12.00.03 / Національна академія наук України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002. 16 с.
13. Мунтян В.Л. Правовая охрана грунтов Украинской РСР. К. : Научная мысль, 1965. С. 29-33.
14. Пейчев К.П. Правове регулювання відчуження земельних ділянок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та юр. наук : 12.00.06. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2005. 18 с.
15. Поляков И.И. Теория понимания сущности объекта правоотношений. *Учение записки Таврического национального университета им В.И. Вернадского*: Серия: «Юридические науки». 2006. Том 19 (58), № 2. С. 113-117.
16. Ріпенко А.І. Земельні ділянки та інші нерухомі речі як правові абстракції. *Філософія права*. 2013. № 1. С. 822-830. ISSN 1995-613.
17. Сидор В.Д. Теоретичні підходи до визначення ознак земельної ділянки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: Серія: *Право* / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 27. Т. 2. С. 97–100.

18. Триполиць Р.В. Земельні ресурси як об'єкт державного управління. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2009. №3. С. 236-257.
19. Шемшученко Ю.С. Об'єкт права. Енциклопедія сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / ред. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-74568> (дата звернення 22.12.2022)
20. Шумський А. Недореформований Держгеокадастр – невирішені питання: категорії та види земель і їх цільове призначення. AgroPolit.com. Гаряча агрополітика. URL: <https://agropolit.com/blog/467-nedoreformovaniy-derjgeokadastr--nevirisheni-pitannya-kategoriyi-ta-vidi-zemel-i-yih-tsilove-priznachennya> (дата звернення 27.12.2022)

References

1. Didenko L. V. (2019). The object of legal relations as the basis for the existence of the object of civil procedural legal relations. Legal life of modern Ukraine : in 2 volumes : Mater. International science and practice conf. (Odesa, May 17, 2019) / resp. ed. G. O. Ulyanov. Odesa : VD "Helvetyka", 2, 526–529. ISBN 978-966-916-813-9 (vol. 2) [in Ukrainian].
2. Zhirnova L.M. (2015). Legal characteristics of land ownership objects. The evolution of scientific thought in the context of the European choice of Ukraine: materials of the Scientific and Practical Conference (Kyiv, October 21, 2015) / Higher educational institution "University of Economics and Law "KROK". K. : KROC University of Economics and Law, 431-433. [in Ukrainian].

3. Zaitsev O.L. (2000). The right to inherit land in Ukraine: Autoref. Ph.D. legal Sciences: 12.00.03. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Kharkiv University of Internal Affairs, 18. [in Russian].
4. Land Code of the Republic of Azerbaijan dated 16.07.1996 No. 695-IQ. URL: <http://eco.gov.az/az/435-azerbaycan-respublikasinin-torpaq-mecellesi> (application date 12/25/2022) [in Ukrainian].
5. Land Code of the Kyrgyz Republic dated 02.06.1999 No. 46. URL: http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241294 (application date 12.12.2022) [in Ukrainian].
6. Land Code of the Republic of Kazakhstan. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30958904 (access date 12/26/2022)
7. Land Code of the Republic of Moldova dated 25.12.91 No. 828-XII. URL: <http://www.law-moldova.com/laws/> (access date 01.12.2022) [in Ukrainian].
8. Land Code of the Republic of Uzbekistan dated 04/30/1998 No. 598-I. URL: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=149947 (access date 12/05/2022)
9. Land Code of Ukraine dated 25.10.2001 No. 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/> (application date 01.12.2022) [in Ukrainian].
10. Land Code of Ukraine: Scientific and practical commentary. (2003). Ed. V. I. Semchyk. K. : "In Yure" Publishing House, 676. [in Ukrainian].
11. Kulinich P.F. (2010). Land as an object of legal relations: concepts, signs, types. Journal of the Kyiv University of Law, 3, 215-219. [in Ukrainian].
12. Kucheruk K.I. (2002). Contract of purchase and sale of a land plot : autoref. thesis for obtaining sciences. law degree Sciences : 12.00.03 / National Academy of Sciences of Ukraine Institute of State and Law named after V.M. Koretsky Kyiv, 16. [in Ukrainian].

13. Muntyan V.L. (1965). Legal protection of the soil of the Ukrainian SSR. K. : Nauchnaya mysl, 29-33. [in Russian].
14. Peychev K.P. (2005). Legal regulation of the alienation of land plots: autoref. thesis for obtaining sciences. law degree Sciences : 12.00.06. National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Kharkiv, 18. [in Ukrainian].
15. Polyakov I.I. (2006). The theory of understanding the essence of a legal object. Study notes of the Tavrichesky National University named after V.I. Vernadsky: Series "Legal Sciences", 19 (58), 2, 113-117. [in Russian].
16. Ripenko A.I. (2013). Land plots and other immovable things as legal abstractions. Philosophy of law, 1, 822-830. ISSN 1995-613. [in Ukrainian].
17. Sydor V.D. (2014). Theoretical approaches to determining the characteristics of a land plot. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University: Series: Law / head. ed. Yu.M. Bisaga Uzhhorod: "Helvetika" Publishing House, 27, 2, 97–100. [in Ukrainian].
18. Trypolits R.V. (2009). Land resources as an object of state management. State and regions. Series: State Administration, 3, 236-257. [in Ukrainian].
19. Shemshuchenko Yu.S. (2022). Object of law. Encyclopedia of modern Ukraine / red. : I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskyi, M. H. Zhelezniak ta in. ; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 24. URL: <https://esu.com.ua/article-74568> (access date 12/22/2022) [in Ukrainian].
20. Shumskyi A. Unreformed State Geocadastre - unresolved issues: categories and types of land and their purpose. AgroPolit.com. Hot agricultural policy. URL: <https://agropolit.com/blog/467-nedoreformovaniy-derjgeokadastr--nevirisheni-pitannya-kategori-yi-ta-vidi-zemel-i-yih-tsilove-priznachennya> (access date 12/27/2022) [in Ukrainian].